

Nr 158.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1930 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

Uti den till riksdagen den 3 januari 1930 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t — jämte det i propositionen förutsatts, att gällande bestämmelser om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. skola bibehållas oförändrade även under budgetåret 1930/1931 — under återopande av det vid propositionen under rubrik: »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor; 4. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.», fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen besluta,

att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner och statens reproduktionsanstalt eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar samt dyrtidstillägg åt befattningshavare vid bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, stuteriöverstyrelsen samt statens hingstdepåer och stuteri ävensom patent- och registreringsverket, försäkringsinspektionen, flottans pensionskassa och statens pensionsanstalt skola utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas, så ock att dyrtidstillägg åt vägingenjörer, biträdande vägingenjörer och vägingenjörsassistenter skola utgå av automobilskattemedel,

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar äro uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skola bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen behandlar utskottet denna framställning med undantag av de delar, som beröra befattningshavarna under jordbruksdepartementet och pensions- och indragningsstaterna.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Vidare har Kungl. Maj:t i förutnämnda till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1930/1931 under de huvudtitlar, vilka äro föremål för statsutskottets behandling, föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnader för dyrtidstillägg för budgetåret 1930/1931 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	1,630,000
» tredje »	»	270,000
» fjärde »		
departementet	kronor	45,000
lantförsvaret	»	5,200,000
sjöförsvaret	»	2,050,000
flygvapnet	»	170,000
under femte huvudtiteln	»	7,465,000
» sjätte »	»	5,250,000
» sjunde »	»	180,000
» åttonde »	»	3,050,000
» tionde »	»	6,500,000
		940,000

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 178, av herr *A. J. Bårg m. fl.*, och den andra inom andra kammaren, nr 215, av herr *E. Hage m. fl.*, i vilka motioner har hemställts, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstilläggens utgående till befattningshavare i statens tjänst besluta, att nämnda dyrtidstillägg skall utgå för budgetåret 1930/1931 efter samma grunder, som gälla för budgetåret 1929/1930, dock med nedanstående ändringar:

1) stadgandet om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, utgår,

2) utöver barntillägget och det procentuella dyrtidstillägget utgår ett tillägg enligt nedanstående grunder:

Tillägg till befattningshavare i reglerade verk:

Löneklass	Tilläggens belopp i kronor pr år						
	A-ort	B-ort	C-ort	D-ort	E-ort	F-ort	G-ort
1— 8	168	180	192	204	216	228	240
9—10	132	144	156	168	180	192	204
11—12	96	108	120	132	144	156	168
13—14	72	84	96	108	120	132	144
15—16	60	72	84	96	108	120	132

Tillägg till övriga befattningshavare.

Till icke-ordinarie befattningshavare, vilka åtnjuta avlöning efter andra grunder, än vad i löneplanen för ordinarie befattningshavare vid

de reglerade verken är stadgat, samt till befattningshavare vid oreglerade verk, ävensom till i statens tjänst anställda arbetare, vilka åtnjuta dyrtidstillägg, skall tillägg utgå å respektive dyrorter med samma belopp, som enligt ovanstående tabell utgår till befattningshavare i reglerat verk, vilka åtnjuta motsvarande avlöning, med iakttagande dock, att befattningshavare, vars avlöning är större än enligt löneklasserna 8, respektive 10, 12 eller 14, men mindre än nästföljande löneklass, alltid skall hänföras till den löneklassgrupp, där tillägget är mindre.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Departementschefen har i ärendet anfört bland annat följande:

»Såsom framgår av den lämnade redogörelsen hava nuvarande föreskrifter rörande dyrtidstilläggen i huvudsakliga delar varit i tillämpning sedan den 1 juli 1923. Jag erinrar om, att Kungl. Maj:t den 29 juni 1928 tillsatt en kommitté — 1928 års lönekommitté — med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag i avseende å bland annat dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta löne- och pensionsbeloppen. I avvaktan på resultatet av denna kommittés arbete torde några ändringar i gällande bestämmelser om dyrtidstillägg icke böra företagas, utan torde bestämmelserna böra bibehållas oförändrade även för nästkommande budgetår.

Kostnaderna för dyrtidstilläggen under budgetåret 1930/1931 komma att bli beroende av indexställningen för levnadskostnaderna under budgetårets olika kvartal. Indextalens förskjutningar under senare år belysas av efterföljande tablå:

Budgetår	Levnadskostnadsindex				
	1 juli	1 oktober	1 januari	1 april	Medeltal
1923/1924	174	177	176	173	175
1924/1925	171	174	178	177	175
1925/1926	176	175	174	173	174.5
1926/1927	172	171	171	170	171
1927/1928	169	172	171	171	170.8
1928/1929	173	172	170	171	171.5
1929/1930	169	170	167	.	.

Enligt tablån utgjorde för de tre senast förflutna budgetåren, 1926/1927—1928/1929, levnadskostnadsindex i medeltal respektive 171, 170.8 och 171.5. Genomsnittet av dessa tre tal är 171.1. Under innevarande budgetår har levnadskostnadsindex legat under detta tal och vid kvartalsskiftena 1 juli, 1 oktober och 1 januari varit respektive 169, 170 och 167. I enlighet med denna sjunkande tendens hos index hava också affärsverken vid beräkning av medel för dyrtidstillägg i verkens driftkostnadsstater för kalenderåret

1930 i allmänhet räknat med en levnadskostnadsindex av 170. När det gäller att under huvudtitlarna å riksstaten för budgetåret 1930/1931 beräkna förekommande dyrtidstilläggsanslag, synes dock för närvarande tillräcklig anledning icke föreligga att utgå från en lägre levnadskostnadsindex än i medeltal 171, vilket innebär, att den faktiska utgiftsbelastningen under budgetåren 1926/1927—1928/1929 i stort sett kan läggas till grund för bestämmandet av anslagsbeloppen för nästkommande budgetår.

De i enlighet härmed beräknade kostnaderna för dyrtidstilläggen fördela sig på följande sätt:

	Milj. kr.
<i>Dyrtidstillägg vid affärsverken</i>	28.9
<i>Dyrtidstillägg i övrigt:</i>	Milj. kr.
1. Allmänna anslagen till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst å huvudtitlarna II—X	26.3
2. Statsunderstödda undervisningsanstalter	22.4
3. Övriga dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—X	0.8
4. F. d. befattningshavare samt änkor och barn m. fl.	9.7
5. Pensionerade båtsmän m. fl.	1.1
	60.3
Summa	89.2.

Dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner och statens reproduktionsanstalt eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar utgå för närvarande av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas. Detsamma gäller beträffande dyrtidstillägg åt befattningshavare vid bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, patent- och registreringsverket samt försäkringsinspektionen ävensom i avseende å dyrtidstillägg åt befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens pensionsanstalt. Där arbetslönerna vid arméns eller marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar äro uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, skola kostnaderna för dyrtidstilläggen bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag. Vad sålunda gäller torde även böra äga tillämpning för budgetåret 1930/1931.

I detta sammanhang ber jag få påpeka, att, enligt vad chefen för kommunikationsdepartementet lär komma att föreslå, dyrtidstillägg för vissa nya befattningshavare inom den lokala vägorganisationen skola utgå av automobilskattemedel. Vidare torde chefen för jordbruksdepartementet komma att tillstyrka, att samtliga kostnaderna för stuteriväsendet skola bestridas av totalisatormedel, vilka skola över ett för ändamålet uppfört förslagsanslag tillföras en särskild fond. Vid denna omläggning böra även kostnaderna för dyrtidstilläggen inräknas i utgiftsanslaget för stuteriväsendet och dessa kostnader i likhet med övriga dithörande utgifter bestridas från fonden ifråga.»

I anledning av de yrkanden, som motionsvis framkommit om ändringar i nuvarande grunder för dyrtidstilläggens beräkning, får utskottet erinra om den utredning, som igångsatts rörande ifrågavarande tilläggs inarbetande i de fasta lönerna. I avvaktan på resultaten härav anser utskottet dyrtidstilläggsgrunderna böra, i anslutning jämväl till 1929 års riksdags uttalade uppfattning, bibehållas oförändrade jämväl för nästkommande budgetår.

Departementschefen har vid beräkningen av de olika huvudtitlarnas anslag för budgetåret 1930/1931 utgått från en levnadskostnadsindex av i medeltal 171, d. v. s. medeltalet för budgetåren 1926/1927—1928/1929. För sista kvartalet 1929 gällde en index av 170 och för första kvartalet 1930 167. Levnadskostnadsindex har emellertid därefter nedgått till 165, avseende andra kvartalet 1930. Enligt vad utskottet inhämtat, hava livsmedelskostnaderna sedermera ytterligare sjunkit. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig kunna utan att äventyra budgetens bärighet räkna med en medelindex för budgetåret 1930/1931 av sistnämnda tal, 165.

Efter den av utskottet föreslagna beräkningsgrunden komma de sammanlagda kostnaderna för dyrtidstilläggen att uppgå till 77.7 miljoner kronor, på sätt framgår av följande tabell:

	Enligt Kungl. Maj:ts förslag milj. kr.	Enligt utskot- tets förslag milj. kr.
<i>Dyrtidstillägg vid affärsverken</i>	28.9	24.5
<i>Dyrtidstillägg i övrigt:</i>		
1. Allmänna anslagen till dyrtidstillägg åt be- fattningshavare i statens tjänst å huvud- titlarna II—X	26.3	22.5
2. Statsunderstödda undervisningsanstalter	22.4	20.5
3. Övriga dyrtidstillägg i huvudtitlarna II—X	0.8	0.8
4. F. d. befattningshavare samt änkor och barn m. fl.	9.7	8.3
5. Pensionerade båtsmän m. fl.	1.1	1.1
	89.2	77.7

Härav komma dock 24.5 miljoner kronor, såsom belöpande å affärsverken, icke till synes såsom direkta utgiftsposter i budgeten.

I jämförelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit, innebär utskottets beräkning en kostnadsminskning av omkring 11.5 miljoner kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer utskottet be-
träffande de delar av Kungl. Maj:ts förslag, som nu äro föremål för
prövning,

att riksdagen må

a) beträffande befattningshavare, hörande under
andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, med bi-

bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herr Bärge m. fl. och herr Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 178 samt II: 215), besluta, att gällande allmänna grunder för dyrtidstilllägg åt befattningshavare i statens tjänst skola fortfarande äga tillämpning;

b) besluta, att dyrtidstilllägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar samt dyrtidstilllägg åt befattningshavare vid bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, patent- och registreringsverket samt försäkringsinspektionen skola utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas, så ock att dyrtidstilllägg åt vägingenjörer, biträdande vägingenjörer och vägingenjörssassistenter skola utgå av automobilskattemedel,

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinen verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar äro uppdelade i grundlöner och dyrtidstilllägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skola bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstilllägg för budgetåret 1930/1931 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	1,400,000	
» tredje »	»	220,000	
» fjärde »			
departementet	kronor	35,000	
lantförsvaret	»	4,300,000	
sjöförsvaret	»	1,700,000	
flygvapnet	»	140,000	» 6,175,000
under femte huvudtiteln			» 4,600,000
» sjätte »			» 150,000
» sjunde »			» 2,550,000
» åttonde »			» 5,700,000
» tionde »			» 820,000.

Stockholm den 13 maj 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, O. Bergqvist, J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *K. V. Rydén, C. I. Asplund, C. G. V. Hammarskjöld, J. G. Walles, P. A. Bergström, G. Kobb* och *A. Thelin*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson* i Blådinge, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren, E. J. Wigforss, J. Olofsson* i Digernäs, *S. Persson* i Fritorp och *G. Strindlund*.

Reservation

av herrar *Nilsson* i Malmö, *Rydén, Asplund, Walles, Bergström, Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, Törnkvist* i Karlskrona och *Wigforss* som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Beträffande dyrtidstilläggen tillämpas från och med år 1919 ett system med glidande skala, varmed åsyftas dyrtidstilläggens reglerande periodvis och automatiskt efter levnadskostnadernas växlingar. Dyrtidstilläggen åt statstjänstemännen hava emellertid icke under någon period uppgått till sådana belopp, att full kompensation för den inträdda prisstegringen erhållits. Kompensationsgradens utveckling under skilda tider och för olika grupper av befattningshavare har varit beroende av dels de medelsbelopp, som ansetts kunna ställas till förfogande för ändamålet, dels ock dyrtidens olika tryck för större eller mindre inkomsttagare samt för personer med eller utan försörjningsplikt. I samband med beslut år 1923 om nu gällande grunder för dyrtidstilläggen vidtogs sålunda av statsfinansiella skäl en icke obetydlig nedsättning i fråga om dyrtidstilläggen. Sedermera har — vid oförändrade grunder för dyrtidstilläggen — indextalet för levnadskostnaderna nedgått från 175 i genomsnitt för budgetåret 1923/1924 till ungefär 168 i medeltal för löpande budgetår; det senast fastställda indextalet är 165. Denna sänkning av index betyder för statens lönereglerade befattningshavare, att dyrtidstillägget nedgått från 19 procent till 14 procent av lönen eller med över en fjärdedel. Även om sistberörda förändring teoretiskt kan anses som ett tillförlitligt uttryck för förskjutningarna i levnadskostnaderna bland det stora flertalet av befattningshavare och sålunda reallönen skulle hava bibehållits oförändrad, kvarstår dock den försämring i reallönen, som härrör från den år 1923 vidtagna nedsättningen i dyrtidstilläggen. Från olika håll och i synnerhet bland de lägre befattningshavarna göres också med styrka gällande, att stora svårigheter föreligga för dem att med nu utgående löner ernå sitt uppehälle.

Flertalet av ifrågavarande befattningshavare har sin anställning vid affärsverken och en jämförelse med löneförhållandena å den allmänna arbetsmarknaden ligger därför alltid nära. Under det ekonomiska uppsving, som pågått sedan 1924, hava lönerna å den allmänna arbetsmarknaden varit i sakta men ständig stegring, trots sänkningen av levnads-kostnaderna; reallönerna hava sålunda här stegrats. De statens befattningshavare, som arbeta under likartade förhållanden med de i enskild eller kommunal tjänst anställda, måste självfallet känna det obilligt, att deras sammanlagda avlöningsförmåner under samma tid sjunkit. Här-till kommer, vad exempelvis gäller det största av våra affärsverk, att personalen, mot dessa sjunkande avlöningsförmåner, numera i högre grad utnyttjas till följd av affärsdriftens rationalisering och trafikintensitetens uppdrivande, vilket sammanhänger med den allmänna förbättringen i det ekonomiska läget.

Under nu angivna förhållanden tala såväl rättvisa som billighet för, att de lägre befattningshavarna beredes någon hjälp i sin brydsamma be-lägenhet.

I förevarande motioner föreslås i dylikt syfte i huvudsak vissa fasta tillägg till lönerna, utöver dyrtidstilläggen, enligt i motionerna närmare angivna grunder. Vad härutinnan föreslagits synes godtagbart. Jämväl förslaget att borttaga nu gällande stadgande om minskning av dyrtids-tillägg för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, torde böra tillstyrkas. I övrigt böra gällande allmänna grunder för dyrtidstilläggen fortfarande äga tillämpning.

I förevarande utlåtande behandlas motionärernas förslag, såvitt angår den civila statsförvaltningen och de affärsdrivande verken. Beträffande frågan om tillämpning av de i motionerna förordade grunderna i fråga om andra personalgrupper, främst inom försvarsväsendet och vid stats-understödda läroanstalter, kommer utskottet att avgiva utlåtande i annat sammanhang. Erinras må därjämte, att i motionen framhållits, att vid ett eventuellt bifall till motionärernas yrkande anledning torde föreligga att upptaga till prövning den frågan, om dyrtidstillägget för pensionärer samt änkor och barn borde något höjas.

Ett bifall till motionerna medför givetvis betydande kostnader. En överslagsberäkning, som dock endast kan göra anspråk på att vara approximativ, utvisar, att dessa kostnader skulle för den civila stats-förvaltningen och de affärsdrivande verken belöpa sig till 9 å 10 miljoner kronor, varav den övervägande delen hänför sig till affärsverken. Det statsfinansiella läget synes emellertid nu vara sådant, att staten icke bör undandraga sig att lämna den erforderliga hjälpen till förbättring i de sämst ställda statstjänstemännens levnadsförhållanden.

Departementschefen — — — sistnämnda tal, 165, vilket tal, jämfört med Kungl. Maj:ts beräknade tal 171, innebär en kostnadsminskning av cirka 11.5 miljoner kronor.

Vid beräkning av de i olika anslag under huvudtitlarna, varom nu är fråga, har med utgångspunkt från de anslagsbelopp, som bestämts av oförändrade grunder för dyrtidstilläggen och ett indexantal av 165, därjämte hänsyn tagits till de av utskottet förordade ändringarna i dyrtidstilläggen.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet beträffande de delar av föreliggande förslag, som nu äro föremål för prövning,

att riksdagen må

a) beträffande befattningshavare under andra, tredje, femte—åttonde samt tionde huvudtitlarna, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, och med bifall till de av herr Bärge m. fl. och herr Hage m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 178 och II: 215), besluta, att gällande allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skola fortfarande äga tillämpning, dock med nedanstående ändringar, som skola äga tillämpning från och med den 1 juli 1930:

1) stadgandet om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, utgår,

2) utöver barntillägget och det procentuella dyrtidstillägget utgår ett tillägg enligt nedanstående grunder:

Tillägg till befattningshavare i reglerade verk.

Löneklass	Tilläggens belopp i kronor pr år						
	A-ort	B-ort	C-ort	D-ort	E-ort	F-ort	G-ort
1— 8	168	180	192	204	216	228	240
9—10	132	144	156	168	180	192	204
11—12	96	108	120	132	144	156	168
13—14	72	84	96	108	120	132	144
15—16	60	72	84	96	108	120	132

Tillägg till övriga befattningshavare.

Till icke-ordinarie befattningshavare, vilka åtnjuta avlöning efter andra grunder, än vad i löneplanen för ordinarie befattningshavare vid de reglerade verken är stadgat, samt till befattningshavare vid oreglerade verk, ävensom till i statens tjänst anställda arbetare,

vilka åtnjuta dyrtidstillägg, skall tillägg utgå å respektive dyrorter med samma belopp, som enligt ovanstående tabell utgår till befattningshavare i reglerat verk, vilka åtnjuta motsvarande avlöning, med iakttagande dock, att befattningshavare, vars avlöning är större än enligt löneklasserna 8, respektive 10, 12 eller 14, men mindre än nästföljande löneklass, alltid skall hänföras till den löneklassgrupp, där tillägget är mindre;

b) besluta — — — anskaffningsanslag;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg för budgetåret 1930/1931 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	1,570,000
» tredje	»	»	225,000
» femte	»	»	5,450,000
» sjätte	»	»	160,000
» sjunde	»	»	3,150,000
» åttonde	»	»	6,000,000
» tionde	»	»	1,050,000.»